

ÇAĞATAY ŞÂİRLERİNDEN LUTFÎ, KÂTİB VE YÛSUF EMÎRÎ'NİN UYGUR HARFLİ ŞİİRLERİ

Turhan Genceî'nin anısına

Osman Fikri SERTKAYA

Özet

Burada yayımlanan 5 gazel, 1 müfred ve bir mesnevînin 8 beytinden oluşan 7 metin Uygur harfleri ile yazılmış şiirler olup Çağatay şâirlerinden Lutfî'ye ait 4 gazel, Kâtib'e ait bir gazel ile bir müfred ve Yûsuf Emîrî'nin *Deh-nâme* adlı mesnevîsinden 8 beyittir. Metinler İran'dan Turhan Genceî'ye, Genceî'den de O. F. Sertkaya'ya gönderilmiştir.

Bu manzum parçalar Uygur yazısının güzel örneklerini oluşturmakta ve Doğu Türkçesi sahasında Uygur harfleri ile yazılan ile metinlere zenginlik katmaktadır.

Abstract

This article has included 5 ghazel, 1 müfred, 8 beyt from a mesnevî, which were written by Uighur scripts. All poems are belongs to Chaghatay poet Lutfî, has got 4 ghazel, Chaghatay poet Kâtib has got 1 ghazel and 1 müfred, from 8 beyt Chaghatay Poet Yûsuf Emîrî's *Deh-nâme*'s.

Texts founded in Iran and sent to Tourkhan Gandjei (England). T. Gandjei sent the texts to Osman Fikri Sertkaya (İstanbul).

This poems carries the beauty of Uighur Language and for East Turkish area, it puts additional beauty to the texts, which written by Uighur Language.

Anahtar kelimeler / Keywords

Lutfî, Kâtib, Yûsuf Emîrî.

I. Metinlerin hikâyesi:

1990'lı yılların ortalarında, maalesef tarihini tam olarak hatırlamıyorum, Londra Üniversitesi School of Oriental Studies'in Farsça ve Türkçe profesörü Turhan Genceî (Tourkhan Gandjei) İranda bir arkadaşının kendisine Uygur harfleri ile yazılan beş sahife gönderdiğini söyleyerek, bu metinlerin transkripsiyonunu yapmamı ve kendisine göndermemi istedi. Genceî bu metinleri muhakkak ki okumuştur, ancak bir başka gözün nasıl okuduğunu merak ettiğini sanıyorum.

Ben bu beş sahifenin transkripsiyonunu 20 Mayıs 1977 tarihli mektubumla kendisine gönderdim ve metinleri yayıma hazırlarsa *TDAY-Belleten*'de hemen yayımlayacağımızı belirttim. Zaman zaman telefonla konuşmamıza rağmen Turhan Bey'den bu konuda bir haber çıkmadı.

2004'ün ortalarındaki bir konuşmamızda üst üste üç ameliyat geçirdiğini ve sağlık problemleri ile boğuştuğunu söyledi. Uygur metinlerinin yayımından bahsedince "Bu metinlerin İran'da nerede bulunduğu ve kendisine kimin gönderdiği gibi konularda bilgi gönderceğini" söyledi, ancak bu bilgi gönderme gerçekleşmedi.

Türkler sergisi dolayısı ile Ocak 2005'te Londra'da bulunduğum sırada kendisini evinden aradım. Telefonunu açan komşusu profesörden Turhan Bey'in hastahane olduğunu, konuşmadığını, kimseyi tanımadığını ve durumunun ağır olduğunu öğrendim. Takriben üç ay kadar sonra da 16 Nisan 2005'te kendisini kaybettik.

Merhum Turhan Genceî'yi rahmetle ve minnetle anıyor, vasiyeti üzerine bana gönderdiği bu metinleri yayımlıyorum.

II. Metinler hakkında bilgi:

Birinci metin Lutffî'nin 7 beyitlik bir gazelidir.¹

1. bi-ḥamdill-â[h] ki keldî dil-rebâyım
'azîzim köz-i çolpan tolun ayım

¹ Krş. Günay Karaağaç, *Lutffî Divanı*, 156. gazel.

İkinci metin Lutffî'nin 7 beyitlik bir gazelidir.²

1. cemâliñ şem'ine pervân-e keldim
firâḫ otın-a yan-a yan-a keldim

Üçüncü metin Lutffî'nin 7 beyitlik bir gazelidir.³

1. e-y âyet-i rahmet yüzüñgüz şân-[ı-ta] nâzil
bolğay kaçarıñg bil-e kaçan mihr muḳâbil

Bu gazelin BM. Or. 8193'deki mecmuadaki Uygur harfli başka bir istinsahı Osman F. Sertkaya tarafından yayımlanmıştır.⁴

Dördüncü metin Lutffî'nin 1 müfredidir.⁵

- bar erdi êlgide ger bûşe aydım
mañga teñgri üçün sen bûşe bêrgil

Beşinci metin Kâtib'in 5 beyitlik bir gazelidir.

1. kün yüzüñgdür ki köz ḳamar andın
leb-leriñgdür ki şeker tamar andın

Altıncı metin Kâtib'e ait olduğunu ve Lutffî'ye nazire olarak yazıldığını zannettiğim bir tuyugdur.

Yedinci metin Yûsuf Emîrî'nin *Deh-nâme*'sinden 8 beyittir. 4.-8. beyitler *Deh-nâme*'nin BM, Ad. 7914'te kayıtlı Arap harfli yazmasının *Nâme-i pençüm ez zebân-ı 'âşık be-ma'şuk* bölümündeki 465.-469. beyitlerine tekabül etmektedir.⁶ İlk üç beyitin Ad. 7914'te geçmemesi Emîrî'nin *Deh-nâme*'sinin bugün elimizde olmayan bir başka nüshasının olduğunu düşündürmektedir.

² Krş. Günay Karaağaç, *Lutffî Divanı*, 170. gazel.

³ Bk. Günay Karaağaç, *Lutffî Divanı*, 143. gazel.

⁴ Osman Fikri Sertkaya, "Uygur harfleriyle yazılmış bazı manzum parçalar, II", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXI, İstanbul 1975, s. 175-195.

⁵ Krş. Günay Karaağaç, *Lutffî Divanı*, 518.

⁶ Kâzım Köktekin-Abdülbaki Çetin, *Yûsuf Emîrî. Dehnâme (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Erzurum, 2001, s. 71.

III. Kişiler hakkında bilgi:

Lutfi: Doğu Türk (Çağatay) edebiyatının Ali Şîr Nevâyî'den önce XV. yüzyılın en büyük şâirlerinden birisidir. Hayatı⁷ ve Divanı'nın neşri için bk.⁸ Ali Şîr Nevâyî L u t f î hakkında *Mecâlisü'n-nefâ'is*'te şu bilgiyi vermektedir:

M e v l â n â L u t f î 'aleyhi'r-raḥme.

Öz zamânınınḡ Melikü'l-kelâm'ı érdi. Fârisî ve Türkî'de nazîri yok érdi, ammâ Türkî'de şöhetri köprek érdi. Ve Türkçe dîvânı meşhûrdur. Ve müte'azzirü'l-cevâb matla'ları bar. ol cümledin biri budur kim:

Nâziıklük içre biliçe yok târ-i gîsüyu

Öz ḡaddım bilip bilidin olturur koyu.

Yene biri bu kim:

Sayd etti dilberim mēni âşüfte saçdın

Saldı kemend boynuma ikki kulaçdın.

Ve Mevlânânınḡ *Zafer-nâme* tercümesinde ikki miḡ beytdin artuḡrak mesnevîsi bar, beyâzḡa barmaḡan üçün şöhet tutmadı. Ve lâkin Fâriside kasîdegüy üstâdlardın köpininḡ müşekkel şî'riḡa cavâb ayıtpdur ve yaḡşı ayıtpdur.

Toḡsan toḡkuz yaşadı. Ve âḡir-i 'ömrüde redif-âfitâb şî'rî ayıttı kim zamân şu'arâsi barça tettebbu' kıldılar, hiç ḡaysı matla'nı ança ayta almadılar. ...

Ve öter vaḡtıda bu ḡazel matla'nın kim tüketmeydür érdi, vaşıyyet kıldı kim Ḥazret-i Maḡdümî nüren, tüketip öz dîvânlarında bitisünler, dēp. Ol Ḥazret tüketip öz dîvânlarında bitidiler ...

Mevlânâ yigittlikide 'ulüm-i zâhirîni tekmiḡ kılḡandın sonḡra Mevlânâ şihâbü'd-dîn-i Ḥiyâbânî 'aleyhi'r-raḥme ḡaşıda şüfiyye tarîḡıda hem sulûk kılḡandır. 'Azîz ve müteberrik kişi érdi. Bu fakîr bâreside köp Fâtiḡalar okupdurlar. Ümmîd ol kim çün dervîş kişi érdi, ba'zı mübteçâb bolmuş bolḡay.

Mevlânânınḡ ḡabrı şehri nevaḡisinde Dih-kenâr'da kim öz meskeni érdi, anda durur.⁹

⁷ H. F. Hofman, *Turkish Literature. A Bio-Bibliographical Survey, Section III, Part I, Vol. 4, K-N*, s. 63-74; Eleazar Birnbaum, "Çağatay şâiri Lutfî (Hayatı ve eserleri)", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXVI, 1993, s. 189-193.

⁸ Günay Karaaḡaç, *Lutfî Divanı*, Giriş - Metin - Dizin - Tıpkıbasım, Ankara, 1997.

⁹ Alî Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâ'is*, I, (Giriş ve Metin). Hazırlayan: K. Eraslan,

M e v l â n â L u t f î

Kendi zamanının *Melikü'l-kelâm*'ı (söz meliki) idi. Farsça ve Türkçe şiirde eşi yoktu, amma Türkçe şiirde şöhetri daha fazla idi. Türkçe divanı meşhurdur. Çok güç söylenen matlaları vardır. Onlardan biri budur:

Naziklik (incelik) bakımından saçının teli beli kadar değildir.

Bu sebeple kendi haddini bilip belinden aşağıya oturur (aşağıya düşer).

Diğer biri budur:

Sevgilim beni daḡınık saçlarıyla avladı,

boynuma iki kulaç (saçından) kemend saldı.

Mevlânâ *Zafer-nâme* tercümesini iki bin beyitten fazla mesnevî şeklinde yazmıştır, ancak temize çekilmediḡi için şöhet bulmamıştır. Farsça kaside söyleyen üstâtlardan çoḡunun gösterişli şiirine güzel cevaplar söylemiştir.

Doksan dokuz yıl yaşadı. Ömrünün son zamanlarında "âfitâb" redifli bir şiir söyledi ki zaman şairlerinin hepsi örnek aldılar, fakat hiç birisi matla beytini onunki kadar güzel söyleyemediler. ...

Ölüm hâlinde söyleyip de bitiremediḡi bir gazelin matlânı Hazret-i Maḡdümî nüren'in tamamlayıp kendi dîvanına dahil etmesini vasiyet kıldılar. O hazret tamamlayıp kendi dîvanlarına dahil ettiler. ...

Mevlânâ geḡliḡinde zâhirî ilimleri tamamladıktan sonra, Mevlânâ Şihâbü'd-dîn-i Ḥiyâbânî, Allah'ın rahmeti ona olsun, huzurunda sülûk sülûkü kılmıştır. Aziz ve mübârek bir kişiydi. Bu fakîr hakkında çok Fâtiḡa'lar okumuştur. Ümit odur ki dervîş kişi olduğundan kabul edilmiş ola!

Mevlânâ'nın kabri şehirde, kendi meskeni olan Dih-kenâr'dadır.¹⁰

Kâtib: Lutfî çağında K â t i b mahlasını kullanan şâir Mevlânâ Yûsuf Şâh'tır. Ali Şîr Nevâyî K â t i b hakkında *Mecâlisü'n-nefâ'is*'te şu bilgiyi vermektedir:

Kâtib taḡalluş kıılır érdi kim kitâbet fennide müte'ayyin kişi érdi ve herî şehrinde zurefâ zümresinde özin dâḡil tutar érdi, ammâ fakîr ve yaḡşı kişi érdi. ...

Ankara, 2001, s. 66-67.

¹⁰ Alî Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâ'is*, II, (Çeviri ve Notlar). Hazırlayan: K. Eraslan, Ankara, 2001, s. 381-382.

Herî şehride 'âlemdin ötti ve mezârî hem Herî'dedür.¹¹

M e v l â n â Y ũ s u f Ő â h .

K â t i b mahlasını kullanırdı, çünkü kitabet fenninde önde gelenlendendi. Herî şehrinde kendisini zarifler arasında sayardı, fakat fakir ve iyi huylu biriydi. ... Herî şehrinde âlemden göçtü. Mezarı da Herî'dedir.¹²

Y ũ s u f E m î r î: Hayatı ve eserleri hakkında bk.¹³ Ali Şîr Nevâyî Y ũ s u f E m î r î hakkında *Mecâlisü'n-nefâyis*'te Őu bilgiyi vermektedir:

Türk êrdi ve türkçe Ői'ri yahŐı vâki' boluptur, ammâ Őöhret tutmaydur. Ve bu beyt anıŐ *Deh-nâme*'sedin dũr kim:

nê yemekdin nê uykudın salıp söz

yemekdin toyup uykudın yumup köz

ve fâriside Őeyh Kemâl tetbbu'ı kılıpdur. ... Ve anıŐ kabrı BedahŐân sarı Erheng-sarâydadur.¹⁴

Türk (asıllı) idi ve Őiiri güzeldir, fakat (pek) Őöhret tutmamıŐtır. Bu beyit onun *Deh-nâme*'sindendir kim:

Ne yemekten ne de uykudan söz edip

yemekten doyp, uykudan göz yumdu.

Farsça'da (Farsça yazarlardan) Őeyh Kemâl'i derinliŐine incelemiŐtir. ... Kabri BedhŐân taraflarında, Erheng-sarây'dadır. ¹⁵

¹¹ Alî Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâyis*, I, (Giriş ve Metin). Hazırlayan: K. Eraslan, Ankara, 2001, s. 47.

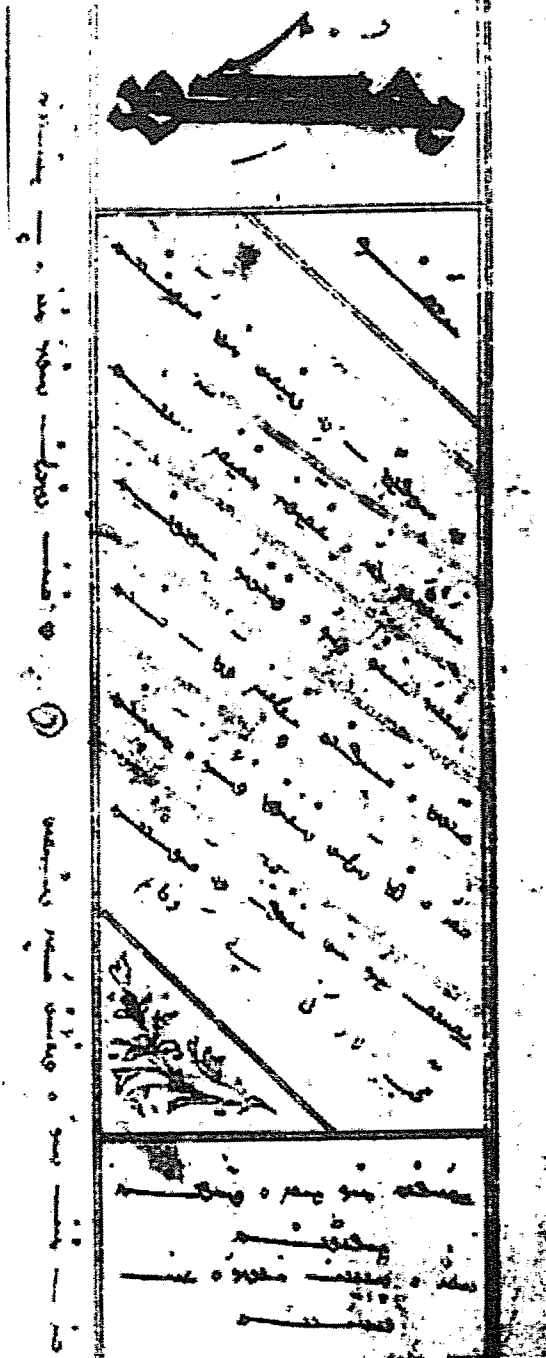
¹² Alî Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâyis*, II, (Çeviri ve Notlar). Hazırlayan: K. Eraslan, Ankara, 2001, s. 361.

¹³ H. F. Hofman, *Turkish Literature. A Bio-Bibliographical Survey, Section III, Part 1, Vol. 2, A-C*, s.92-98.

¹⁴ Alî Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâyis*, I, (Giriş ve Metin). Hazırlayan: K. Eraslan, Ankara, 2001, s. 22.

¹⁵ Alî Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâyis*, II, (Çeviri ve Notlar). Hazırlayan: K. Eraslan, Ankara, 2001, s. 334.

TIPKIBASIMLAR VE TRANSKRİPSİYONLU METİNLER

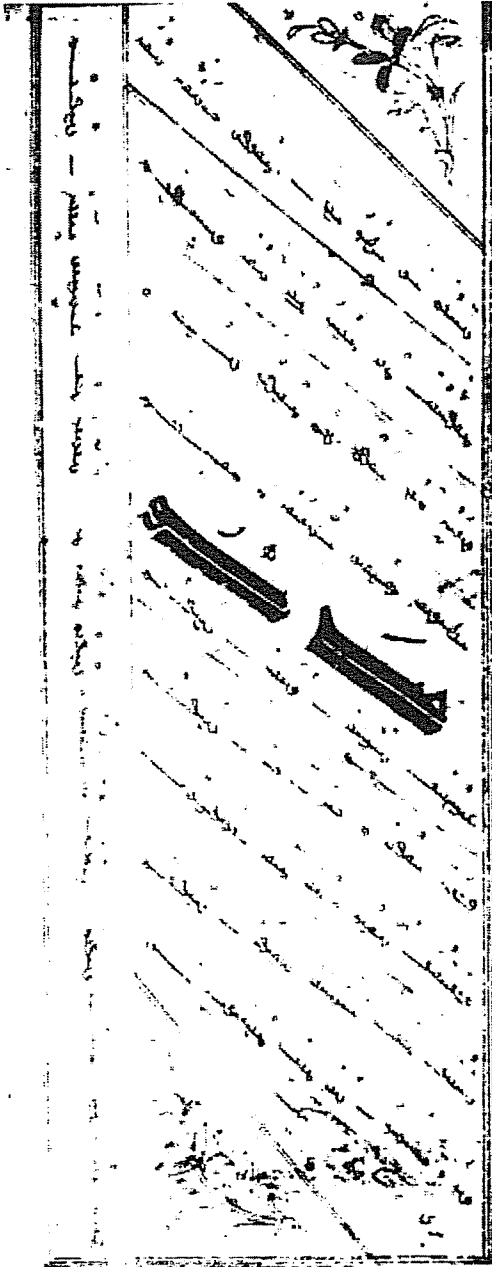
IV. Metinler:

I. Orijinal imlâ ile

1. L U Ğ F İ
 2. a y t u r
 LD 156 Hezec + - - - / + - - - / + - -
 3. 1. bi-ħamdill-â[h] ki keldi dil-rebâyım
 4. 'azîzim köz-i çolpan tolun ayım
 5. 2. siver cânım per-î peyker ħabîbim
 6. visâl-i râĥatım hicrân bel-â-yım
 7. 3. yüz-i gül saçı sünbül baĝr-ı taşım
 8. muĥib-ler-ni unıttıkan bî-vefâyım*
 9. 4. murâdım dev-let-i baĥtım
 10. lañifim
 11. söz-i şîrîn nigâr-ı cân
 12. -fizâyım
 13. 5. yan-a ten sar-ı bargay rûĥ keldi
 14. bu yan kelgeç sefer-din me[h]-likâyım

I. Transkripsiyon ile

1. L U Ğ F İ
 2. a y t u r
 LD 156 Hezec + - - - / + - - - / + - -
 3. 1. bi-ħamdi'llâh ki keldi dil-rebâyım
 4. 'azîzim közi çolpan tolun ayım
 5. 2. sêver cânım perî-peyker ħabîbim
 6. vişâli râĥatım hicrân belâyım
 7. 3. yüzi gül saçı sünbül baĝrı taşım
 8. muĥiblerni unıttıkan bî-vefâyım*
 9. 4. murâdım devleti baĥtım
 10. lañifim
 11. sözi şîrîn nigâr-ı cân
 12. -fêzâyım
 13. 5. yana ten sarı bargay rûĥ keldi
 14. bu yan kelgeç seferdin meh-likâyım

II. Orijinal imlâ ile

1. 6. anıml-nı hecr il-e tkdi yazu-suz
2. tudaın-dın tiler min un bahayım
3. 7. ferah ıl lutfi kim ildar keld-i
4. icabet boli hazret-te du'ayım

V A L - A - H İ

LD 170 Hezec + - - - / + - - - / + - -

6. 1. cemalin em'ine pervan-e keldim
7. firak otun-a yan-a yan-a keldim
8. 2. firakin zulm-i-dın da istemek-ke
9. senin tek nazenin sultan-a keldim
10. 3. per-i ruhsar-e sen tek dilrebani*
11. koreyin tip men-i divan-e keldim
12. 4. lebin-din sorgal-ı keldim tapu-da
13. hizar tek esmeyi hayvan-e keldim

(Metnin devamı eksiktir)

II. Transkripsiyon ile

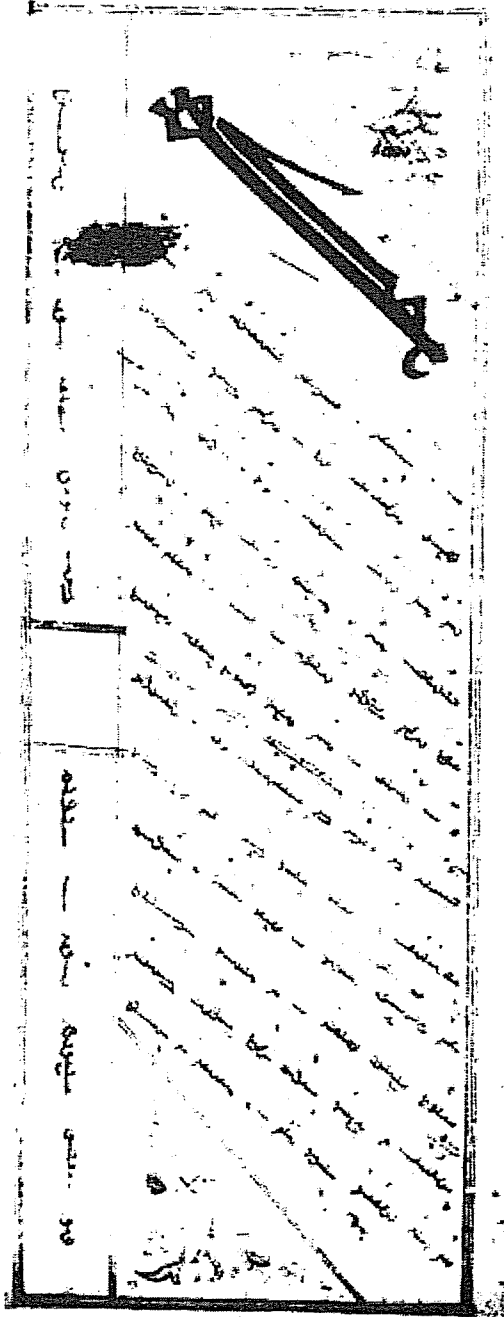
1. 6. anımlnı hecr ile tkti yazusuz
2. tudaındın tiler men un-behayım
3. 7. ferah ıl lutfi kim ildar keldi
4. icabet boli hazrette du'ayım

V A L - A - H İ

LD 170 Hezec + - - - / + - - - / + - -

6. 1. cemalin em'ine pervane keldim
7. firak otuna yana yana keldim
8. 2. firakin zulmudın da istemekke
9. senin tek nazenin sultana keldim
10. 3. per-i-ruhsare sen tek dilrebani*
11. koreyin tep men-i divane keldim
12. 4. lebindın sorgalı keldim tapuda
13. hizar tek esme-yi hayvane keldim

(Metnin devamı eksiktir)

III. Orijinal imlâ ile

L U T F İ

1. LD 143 Remel - - + / + - - + / + - - + / + - -
2. 1. e-y âyet-i rahmet yüzüñgüz şân-[ı-ta] nâzil
3. bolğay kaçarıñg bil-e kaçan mihr muķâbil
4. 2. sen-đin kerek öğrenş-e per-î adem-î-lık-nu
5. yūsuf taķ-ı ta'îm kerek alş-a şemâyil
6. 3. ol saç mudur subh-a yakın y-â-hûđ uzun tün
7. y-a ğâliy-â-đın tilü köñgöl-lerge selâsil
8. 4. yalguz men imez men hevesiñg birl-e giriftâr
9. hüsñüñg-ğa irür hür u melek cân bil-e mâyil
10. 5. cân muşhaf-ı sipâr-e bolur kayğ-u-đa her dem
11. heykel iligi boynın-a tâ tüşđi hamâyil
12. 6. hecniñg-đe tiler her dem ecel lutfi-yi miskin
13. sen-siz keçüren 'ömr-đin e-y döst ne hâşil

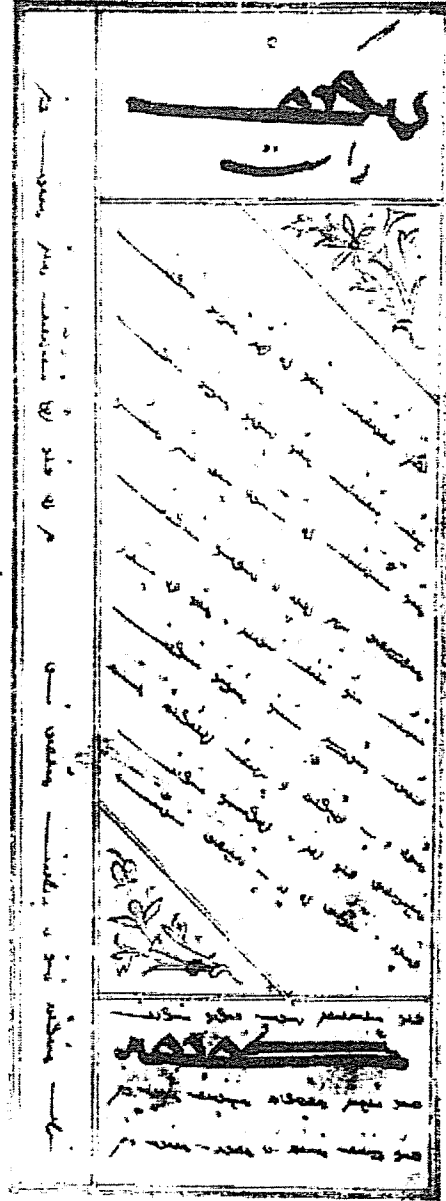
III. Transkripsiyon ile

L U T F İ

1. LD 143 Remel - - + / + - - + / + - - + / + - -
2. 1. ey âyet-i rahmet yüzüñgüz şân[ıta] nâzil
3. bolğay kaçarıñg bile kaçan mihr muķâbil
4. 2. sendin kerek öğrenşe perî âdemîlikni
5. yūsuf taķı ta'îm kerek alşa şemâyil
6. 3. ol saç mudur şubha yakın yâhûğ uzun tün
7. ya ğâliyâğın telü köñgüllerge selâsil
8. 4. yalguz men émez men hevesiñg birle giriftâr
9. hüsñüñgğa érür hür u melek cân bile mâyil
10. 5. cân muşhafi si-pâre bolur kayğuda her dem
11. heykel éligi boynına tâ tüşđi hamâyil
12. 6. hecniñgđe tiler her dem ecel lutfi-yi miskin
13. sensiz keçüren 'ömrđin ey dost ne hâşil

IV. (Lutfi'nin müfreti)

- LD 518 Hezec + - - - / + - - - / + - -
14. bar erđi élgide ger büşe aydım
15. mañga teñgri üçün sen büşe bérgil

V. Orijinal imlâ ile

1. KÂTİB

2. rāst

Remel --+/+--+ /+--

3. 1. kün yüzünġdür ki köz qamar andın
 4. leb-lerinġdür ki Şeker tamar andın
 5. 2. tar aġzınġ ki āb-ı hayvān-dur
 6. tapmadı hıĉ kişi haber andın
 7. 3. nāzük ir-ninġ nebāt-ī-dur bī-ħađ
 8. bizge tegmez aqar tamar andın
 9. 4. ĥāki-re[h] boldım u 'aceb kördim tüş
 10. qalmadı bir küni güdār andın
 11. 5. baş-[ı] egdi ki Őeh kıldı nazār
 12. bir 'ināyet sašga yeter andın

V. Transkripsiyon ile

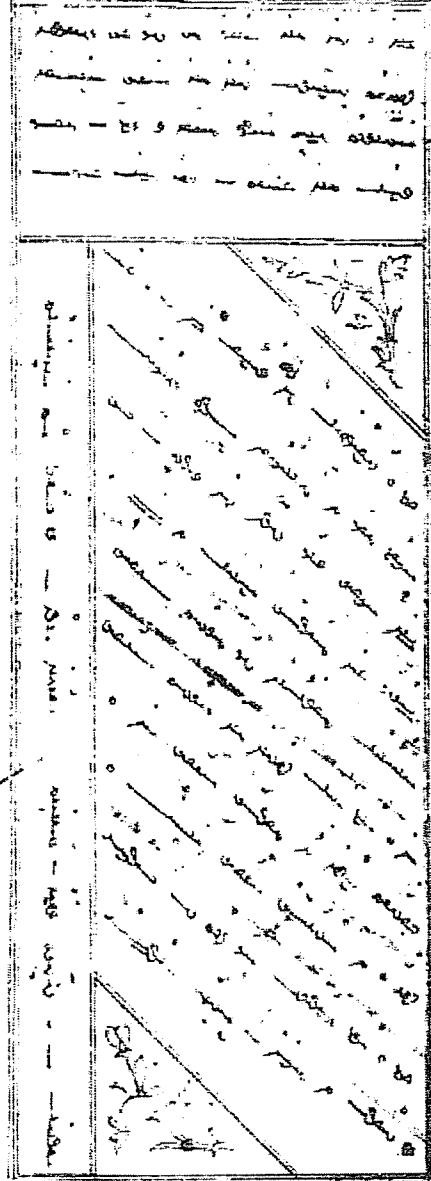
KÂTİB

2. rāst

Remel --+/+--+ /+--

3. 1. kün yüzünġdür ki köz qamar andın
 4. leb-lerinġdür ki Şeker tamar andın
 5. 2. tar aġzınġ ki āb-ı hayvāndur
 6. tapmadı hıĉ kişi haber andın
 7. 3. nāzük ěrinġ nebātīdur bī-ħađ
 8. bizge tegmez aqar tamar andın
 9. 4. ĥāki-re[h] boldım u 'aceb kördim tüş
 10. qalmadı bir küni güdār andın
 11. 5. baş[ı] egdi ki Őeh kıldı nazār
 12. bir 'ināyet sašga yeter andın

13. VI. Orijinal imlâ ile

TUYUĞ

Remel - + - - / - + - - / - + -

14. yâr-ılan tüşdim talaşıp tirge min
yâr mining qanımnı tøkşe tirge min
ança (neçe?) çerdim sar-ı hicrân çerdini
tâ ki bir gül 'arızınğdın tirge min

13. VI. Transkripsiyon ile

TUYUĞ

Remel - + - - / - + - - / - + -

14. yâr ilen tüşdim talaşıp tirge mên
yâr mêninğ qanımnı tøkşe tirge mên
ança çerdim sar-ı hicrân çerdini
tâ ki bir gül 'arızınğdın tirge mên

VI.

Kâtib (?)'e ait olan bu tuyug Lutfi'nin aynı redifli şu tuyuğuna nazire olmalıdır.

- LD 455 Remel - + - - / - + - - / - + -
bâğ-ı hüsüninğdin gülî ter tirge mên
baş eger barsa bu yolğa tirge mên
ay yüzünğni küнге oğşatқан üçün
ğarğa bolmış mên uyattın tirge mên

Yûsuf Emîrî'nin Deh-nâme'sinden

VII. Orijinal imlâ ile

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1.	1.	men-i sen-đin ayır-dı ger-çi gerdün	
2.		közüm seylâbe-sin-đin aqtı ceyhün	
3.	2.	naşibim meş-ned-i đerd ü bel-â-dur	
4.		belâ-đın cânum-a yok miñg cefâ[dur]	
5.	3.	velî zülfünġ-le kim bağlap men a-y cân	
6.		hem ol đevr-đe kıyâmet 'ahd ü peymân	
7.	4.	min emđi bir gedâ sen pādş-â-hî (465)	
		meger cân tartğay alıñg-đa a-h[i]	
9.	5.	ayağınġ tofrağın ger tapsam erđi (466)	
10.		anı il-niñg közin-đin yapsam erđi	
11.	6.	yüzüm altun-ğa tuğğay erđi an-ı (467)	
12.		köz-i-de asrağay erđi nihân-î	
13.	7.	vel-î ol merđebe her kim-ge yitmez (468)	
14.		bu sevdâ-đa temennâ 'asığ itmez	
15.	8.	itiñg e-y kâşkî bolş-a qarînim (469)	
16.		özin itş-e bu yerde hem-nişînim	

VII. Transkripsiyon ile

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1.	1.	meni sendin ayırdı gerçi gerdün	
2.		közüm seylâbesindin aqtı ceyhün	
3.	2.	naşibim meşned-i đerd ü belâdur	
4.		belâđın cânuma yok miñg cefâ[dur]	
5.	3.	velî zülfünġle kim bağlap men ay cân	
6.		hem ol đevrđe kıyâmet 'ahd ü peymân	
7.	4.	mên emđi bir gedâ sen pādışâhî (465)	
		meger cân tartğay alıñgđa âh[i]	
9.	5.	ayağınġ tofrağın ger tapsam erđi (466)	
10.		anı elniñg közindin yapsam erđi	
11.	6.	yüzüm altun-ğa tuğğay erđi anı (467)	
12.		közide asrağay erđi nihânî	
13.	7.	velî ol merđebe her kimge yétmez (468)	
14.		bu sevdâđa temennâ âsiğ étmez	
15.	8.	itiñg ey kâşkî bolşa qarînim (469)	
16.		özin étşe bu yerde hem-nişînim	

V. Nüsha Farkları ve açıklamalar:

I

Uygur harfli metin Nüshalar

1b	'azîzim	'azîzân
2b	hicrân	hicri
3b	muhib-ler-ni	muhabbet-ni
*3b	Uygur harfli Satırın altında Arap harfleri ile <i>muhib-ler-ni ... bî-vefâyım</i> transkripsiyonu yapılmış.	
4a	lañfim	lañfi
4b	nigâr-ı cân-fizâyım	nigârım bî-vefâyım
5a	keldi	yandı. Beyitte <i>keldi</i> 'nin kullanılması burada <i>yandı</i> şeklinin gelmesinin daha doğru olduğunu gösteriyor.

II

- 3a Uygur harfli atırın altında Arap harfleri ile *perî-ruhsâre .... tek ...* transkripsiyonu yapılmış.

Uygur harfli metnin devamı eksiktir. Metnin devamı Arap harfli nüshalarında şöyledir:

5.	yüzünġnünġ hecridin cânımğa yéttim anıñ için seniñ dek cânâ keldim
6.	saçınġ çevġanı için mużtarib-ğâl başımın güy étip çevġâne keldim
7.	kaşınġ yasın körüp 'ıyd ayıdur tęp kaşınġda luñfî tęp kurbâna keldim

III

Uygur harfli metin Nüshalar

2a	sendin	sizdin

British Museum 8193'de kayıtlı Uygur harfli diğér nüshada (172a-b) bir beyit fazlasıyla geçmektedir.

POPÜLER EDEBİYATIN SÖYLEMİ AHMET ALTAN'IN *ALDATMAK* ADLI ROMANININ POPÜLER EDEBİYAT TEORİSİYLE İNCELENMESİ

Veli UĞUR*

Özet

Son yirmi yılda Türk edebiyatında ilginç değişiklikler olduğu görülmektedir. Yeni dönemin edebiyat ürünlerinin temel özelliği içerik olarak “edebiyat sınırlarını” aşmamaya özen gösteren bir yaklaşıma sahip olmalarıdır. 80’lerden önce kimi zaman kabaca da olsa toplum ve tarihin anlaşılması ile değiştirilmesine ağırlık veren Türk edebiyatı son dönemde bireysel olanın sınırlarında gezinmeyi tercih etmektedir.

Ahmet Altan da beğenilsin beğenilmesin bu sürecin önemli isimlerinden biridir. Dolayısıyla son dönem Türk edebiyatının incelenmesinde Ahmet Altan’ın romanları önemli ipuçları verecektir.

Altan yakın dönemin en çok okunan yazarlarından biridir. Bu başarısı birçok kişi tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmış ancak romanları birçok eleştirmen tarafından ciddiye alınmamış ve yazarın kendisi de bundan şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Türk edebiyatının birçok önemli ismiyle karşılaştırılınca oldukça “hafif” bulunan romanlarının özellikle edebiyattan anlamayan kitlelere okumayı sevdirmekten öte bir işlevi olmadığı söylenmiş ve bununla yetinilmiştir. Burada unutulana ya da Türk edebiyat çevresinin yabancı olduğu nokta ise edebiyat dışı olarak görülen bu tür eserlerin genel toplumsal ideolojiye dair önemli veriler içerdiğidir. Ayrıca bu tür eserler verili ideolojinin eser aracılığıyla içselleştirilmesi ve eserin kendine ait ideolojisini okuyucuya kabul ettirmesi hakkında birçok ipucu vermektedir. Bahsettiğimiz bu noktaların tespiti ise ancak belirli bir bakış açısına sahip olmayı gerektirmektedir. Popüler edebiyat teorisi bize bu konuda yardımcı olabilecek bilgilere sahiptir. Eserdeki ideolojik duruşu, eser-pazar-okuyucu ilişkilerini ortaya koymamıza yardımcı olabilecek bilgiler içermektedir.

Okuduğunuz yazının ilerleyen kısımlarında, öncelikle, son dönemde batıda edebiyat incelemelerinde başvurulan temel

* Okutman, Koç Üniversitesi.